

HAMKORLIK TEXNOLOGIYASI ASOSIDA TALABALARDA ILMIY DUNYO QARASHNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Soliyeva Sayyora Toshtemirovna

Toshkent Kimyo Xalqaro universitetining

Namangan filiali magistranti

Soliyevasajeora@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada hamkorlik texnologiyasi asosida talabalarda ilmiy dunyoqarashni rivojlantirishni shakllantirish va takomillashtirishga qaratilgan metodik yondashuvlar yoritilgan. Unda hamkorlik muxitida ta'lim olishning afzalliklari, talabalarning mustaqqil fikrlashiga ta'sir etuvchi omillar, innovatsion interfaol usullarni qo'llash samarasi hamda o'quv jarayonida jamoaviy faoliyatning ilmiy taffakkur rivojiga ta'siri haqida qisqacha ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar. Hamkorlik texnologiyasi, ilmiy dunyoqarash, metodika, ta'lim jarayoni, interfaol usullar, talabalar faolligi, mustaqqil fikrlash, jamoaviy ish, o'quv muhiti, pedagogik texnologiyalar.

МЕТОДОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ НАУЧНОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ У СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ КОЛЛАБОРАТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Солиева Сайёра Тоштемировна

Магистрантка

**Наманганского филиала Ташкентского международного
химического университета**

Soliyevasajeora@gmail.com

Аннотация: В данной статье рассматриваются методические подходы, направленные на формирование и совершенствование развития научного мировоззрения у студентов на основе коллаборативных технологий. Кратко изложены преимущества обучения в коллаборативной среде,

факторы, влияющие на самостоятельное мышление студентов, эффективность использования инновационных интерактивных методов, а также влияние коллективной деятельности на развитие научного мышления в образовательном процессе.

Ключевые слова: *Коллаборативные технологии, научное мировоззрение, методология, образовательный процесс, интерактивные методы, студенческая деятельность, самостоятельное мышление, командная работа, учебная среда, педагогические технологии.*

METHODOLOGY OF DEVELOPING SCIENTIFIC WORLDVIEW IN STUDENTS BASED ON COLLABORATIVE TECHNOLOGY

Soliyeva Sayyora Toshtemirovna

Master's student of the

Namangan branch of Tashkent International Chemical University

Soliyevasajeora@gmail.com

Annotation: *This article covers methodological approaches aimed at forming and improving the development of scientific worldview in students based on collaborative technology. It provides brief information on the advantages of learning in a collaborative environment, factors affecting students' independent thinking, the effectiveness of using innovative interactive methods, and the impact of collective activity on the development of scientific thinking in the educational process.*

Keywords. *Collaborative technology, scientific worldview, methodology, educational process, interactive methods, student activity, independent thinking, teamwork, learning environment, pedagogical technologies.*

KIRISH

Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev PF-60 – sonli “2022 — 2026-yillarga \mo’ljallangan yangi O’zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to’g’risida”gi farmonidagi 4-yo’nalishda belgilangan 46-maqсад: Oliy ta’lim bilan qamrov darajasini 50 foizga yetkazish va ta’lim sifatini oshirish belgilab berilgan. Shu asosda

2022-yilda yoshlarni oliy ta'lim bilan qamrov darajasini 38 foizga yetkazish va oliy ta'limni sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqish rejasi ishlab chiqildi[1].

[1]O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-sonli Farmoni asosida "O'zbekiston Respublikasi Oliy Ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni <https://lex.uz/>

Ta'lim – bu jamiyatda sodir bo'ladigan obyektiv jarayon bo'lib, u rivojlanuvchi xarakterga ega.

Hozirgi zamonda talabalarda ilmiy dunyoqarashni rivojlantirish pedagogik jarayonining asosiy vazifalaridan biri xisoblanadi. Pedagogik jarayonlarda talabalarning ilmiy dunyoqarashni rivojlantirishda turli texnologiyalardan foylaniladi. Masalan "Hamkorlik" texnologiyasi orqali talabalarning ijodiy fikrlashi yuksaltirish, mustaqil ilmiy mulohaza qilish ko'nikmalari rivojlantiriladi. Bu jarayon tashkillashtirish talabalarning hamdo'stligiga asoslanadi.

Maqolaning maqsadi - talabalarda ilmiy dunyoqarashni rivojlantirishda hamkorlik usullarining samaradorligini aniqlash. Bunga erishish uchun interaktiv metodlar, jamoaviy muhokamalar va tadqiqot amaliyotlari qo'llaniladi.

Hamkorlik pedagogikasi-bu talaba va o'qituvchi o'rtasidagi teng huquqli, o'zaro ishonch va ma'suliyatga asoslangan o'quv faoliyatini tashkil etishga qaratilgan metod bo'lib, unda talabalar o'zaro fikr almashadi, muammoni hal qilishda jamoaviy yondashuv sifatida qatnashadi.

Bugungi kunda ta'lim muassasalari nazariyasi va amaliyotida ta'lim jarayonining ko'plab variantlari mavjud. Har bir muallif va ijrochi pedagogik jarayonga o'ziga xos, individual ta'limini olib keladi. Ko'pgina texnologiyalar o'zlarining maqsadlari, mazmuni, qo'llaniladigan usullari va vositalarida o'xshashliklarga ega. Shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalar talabaning shaxsini butun ta'lim tizimining markaziga qo'yadi, uning rivojlanishi uchun qulay, mojarolarsiz va xavfsiz sharoitlarni ta'minlaydi va uning imkoniyatlarini amalga oshiradi. Ushbu texnologiyada talabaning shaxsiyati ustuvor mavzudir, bu ta'lim tizimining maqsadidir.

Hamkorlik texnologiyasi pedagogik jarayon ishtirokchilarining hamdo'stligiga asoslanadi, ularning manfaatlarini hisobga oladi. Avtoritar o'qituvchi yolg'iz o'zi o'qitish jarayonini nazorat qiladi. Barcha bog'liq funktsiyalar - tashkil etish, tushuntirish va ko'rsatma berish, kuzatib borish, baholash, orqada qolganlarga yordam berish va hk. O'qituvchining o'zi tomonidan amalga oshiriladi. Hamkorlik texnologiya ushbu funktsiyalarni o'qituvchi va talabalar o'rtasida taqsimlashni o'z ichiga oladi. Hamkorlik texnologiyasi o'qituvchi va talaba o'rtasidagi munosabatlarda demokratiyani, tenglikni, sheriklikni amalga oshiradi. O'qituvchi va talabalar hamkorlikda, birgalikda ijod qilish sharoitida maqsadlarni, tarkibni birgalikda baholaydilar. Hamkorlikda o'qitish, kichik guruhlarda o'qitish uzoq vaqtdan beri pedagogikada qo'llanilgan. Ammo hamkorlikda o'qitish texnologiyasini rivojlantirish 1970-yillarga qadar boshlangan emas.

Shu bilan birga hamkorlikda o'qitish **Kooperativ ta'lim** deb ham ataladi - bu talabalar o'zlarining va bir-birlarining bilimlarini maksimal darajada oshirish uchun birgalikda ishlashlari uchun kichik guruhlardan foydalanish. Odatda, talabalar yuqori darajada tuzilgan faoliyatda boshqa guruhlar bilan to'rt kishilik guruhlariga bo'linadi. Ko'pincha, kichik guruhlar oddiy javobga ega bo'lmagan murakkab muammo ustida ishlashadi. Bu talabalarning hozirgi haqiqiy hayoti bilan bog'liq. Ular biron bir kompaniyaga ishlashga borganlarida, ular loyihada ishlashlari kerak bo'lgan jamoalarga ajratiladi. Shunday qilib, ularni hamkorlik qilishga va o'rganishga o'rgatish ularning kelajagi uchun juda muhimdir. Bu qog'oz o'quvchilarning kooperatsiya ta'lim tushunchasi va uning turli metodologiyasi bilan bilimdon, deb ta'kidlaydi[2].

[2] [file:///D:/user/Downloads/TA'LIM_FIDOYILARI-2024-APREL-1-qism%20\(2\)-160-165.pdf](file:///D:/user/Downloads/TA'LIM_FIDOYILARI-2024-APREL-1-qism%20(2)-160-165.pdf)

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Hamkorlik texnologiyasi - bu 80 yillarning eng keng qamrovli pedagogik umumlashmalaridan biri bo'lib, ta'limdagi ko'plab innovatsion jarayonlarni keltirib chiqardi. Ushbu texnologiyaning nomini Sovet maktabining (S. T. Shatskiy, V. A.)

rus maktabining eng yaxshi an'alarini (K. D. Ushinskiy, N. P. Pirogov, L. N. Tolstoy) birlashtirgan innovatsion o'qituvchilar guruhi bergan.

K.Tolipov hamkorlik texnologiyasini shakllantirish bo'yicha muhim tadqiqotlar olib borgan olimlardan biri hisoblanadi. U o'z ishlarida ta'lim jarayonini hamkorlikka asoslangan, va samarali mehnatga yo'naltirish zarurligini takidlaydi. SH. Sharipov esa interfaol metodlardan foydalanish haqida ish olib borgan. M.Xoshimov o'z tadqiqotlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarning amaliyotda qo'llanilishi, darsni samarali tashkil etish va o'quvchi faolligini oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratgan. N.Azizxo'jayev pedagogik mahorat va hamkorlik asosida ta'limda samarali jarayonni tashkil etish bo'yicha ish olib borgan. Uning fikricha darsda faollikni oshirish va o'quvchilarni mustaqqil fikrlashga yo'naltirish ishlari yuzasidan ilmiy tadqiqot ishlar olib borgan.

Hamkorlikda o'qitish g'oyasi turli mamlakatlardagi, jumladan, Amerikadagi Xopkins universiteti professori – R.Slavin (1990), Minnesot universiteti professori – R.Jonson, D.Jonson (1987), Koliforniya universiteti professori – Sh.Sharon (1988), tomonidan ishlab chiqilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

Hamkorlikda o'qitish texnologiyasining afzalligi shundaki pedagogik faoliyat samaradorligi oshadi, o'qituvchi va talabalar o'rtasida o'zaro hamkorlik qaror topadi, talabalar tomonidan o'quv predmetlari bo'yicha puxta bilimlarning egallanishi ta'minlanadi, talabalarda mustaqil, erkin va ijodiy fikrlash ko'nikmalari shakllanadi, talabalarning o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqara olishlari uchun zarur shart-sharoitlar yaratiladi.

Hamkorlikda o'qitishning maqsadi nafaqat har bir o'quvchining individual rivojlanish xususiyatlariga mos darajada bilim, ko'nikma va malakalarni egallashi, talabalar birgalikda ishlashni, o'rganishni, ijod qilishni o'rganishi hamdir, ular har doim bir-birlariga yordam berishga tayyor bo'ladilar. Hamkorlikda o'qitishning asosiy g'oyasi - bu nafaqat birgalikda ishlash, balki birgalikda o'rganishdir.

Hamkorlikda treningni tashkil qilishning asosiy variantlari:

1. Jamoada o'qitish. Ushbu parametr "guruh maqsadlari" ni va butun guruhning muvaffaqiyatini ta'kidlaydi, bunga faqat har bir guruh a'zosining mustaqil ish olib borilishi natijasida, o'rganilayotgan masala ustida ishlash paytida boshqa jamoa a'zolari bilan doimiy aloqada bo'lish mumkin.

2. Har bir talabaniing vazifasi jamoaning har bir talabasi kerakli bilimlarni egallashi, zarur ko'nikmalarni shakllantirishi va shu bilan birga har bir talaba nimaga erishganini butun jamoa bilishi uchun birgalikda nimanidir o'rganishdir.

3. Jamoada o'qitishning asosiy tamoyillari: jamoa ball uchun barcha uchun bitta "mukofot" oladi. Buning uchun butun jamoa uchun bitta topshiriqni bajarish kerak. Jamoalar (guruhlar) o'zaro raqobatlashmaydilar, chunki ularning barchasida har xil "ball" va unga erishish uchun har xil vaqt bor.

4. "Arra" qisqartirilgan nomi bilan yondashuv. Ma'naviy bloklarga bo'lingan o'quv materialida ishlash uchun talabalar 6 kishidan iborat guruhlariga birlashtirilgan. Guruhning har bir a'zosi o'z savollari bo'yicha materialni o'rganadi. Keyin bir xil savolni o'rganayotgan, ammo turli guruhlarda bo'lgan talabalar ushbu masala bo'yicha mutaxassislar sifatida uchrashadilar va ma'lumot almashadilar. Bu "ekspertlar uchrashuvi" deb nomlanadi.

Hamkorlikda o'qitish texnologiyalari hamkorlik pedagogikasi asosida shakllangan bo'lib, u an'anaviy pedagogikadan quyidagicha farqlanadi: An'anaviy ta'limda o'qituvchi pedagogik jarayonning sub'yekti, talaba esa ob'yekti deb qaraladi.

Hamkorlikda o'qitish talabaniing ta'lim-tarbiya olish motivlarini rivojlantirib borish orqali hamda o'quv-tarbiya jarayonini insonparvarlashtirish tamoyillarini amalga tatbiq qilgan holda yuqori natijalarga erishishni ta'minlaydi.

Hamkorlikda o'qitish quyidagi natijalarga erishish imkonini beradi:

-talabalarning o'rganish jarayonini boyitadi:

-talabalarga ular o'rtasida taqsim qilinib, o'zlashtirilgan kognitiv axborotlar to'plamini beradi;

-talabalarda materialni o'rganishga ishtiyok uyg'otadi;

-talabalarning o'z shaxsiy bilim va dunyoqarashlarini shakllantirish imkoniyatlarini kengaytiradi;

-axborotlarni ikki tomonlama almashish samaradorligini oshiradi;

-talabalarga mustaqil hayotga tayyorlanishlari uchun zarur bilimlarni beradi;

-turli xil madaniyat va ijtimoiy-iqtisodiy guruhlar o'rtasida ijobiy o'zaro munosabatlarni oldinga suradi.

XULOSA

Zamonaviy ta'lim makoni bugun kasbiy jihatdan barkamol, ijtimoiy faol va raqobatbardosh kadrlarga, jamiyatni barqaror, xavfsiz, muvaffaqiyatli ta'minlashga tayyor bo'lgan mutaxassislariga ehtiyoji bor. Chunki jamiyat insoniyat oldiga yanada murakkab vazifalarni qo'ymoqda. Bunday jarayonlarda jamiyatga zarur mutaxassislar o'z taqdirini belgilash, o'z-o'zini anglash, erkin va mustaqil fikrlash, lo'nda qilib aytganda, ijtimoiy faol shaxs bo'lmog'i darkor. Xuddi shundan kelib chiqib, jamiyat zamonaviy bilimga muhtoj desak bo'ladi. Mustaqil qabul qila oladigan, axloqli, tashabbuskor odamlar tanlangan vaziyatda mas'uliyatli qarorlar qabul qilish, ularning mumkin bo'lgan oqibatlarini bashorat qilish; hamkorlik qilish usullari, harakatchanlik, dinamizm, konstruktivlik, mamlakat taqdiri uchun javobgarlik hissi rivojlangan, bir so'z bilan aytganda, ijtimoiy faol shaxslar bu o'rinda maydon markazida bo'ladilar. Shu munosabat bilan bugungi kunda shaxsning ijtimoiyligi tobora ortib bormoqda va muhim ahamiyat kasb etmoqda. Talaba shaxsi esa ongli ravishda jamiyat oldida turgan muammolarni hal qilishga qaratilgan, turfa ijtimoiy ahamiyati yuqori bo'lgan faoliyatlarda o'zini namoyon qiladigan ijtimoiy guruh bo'lganligi sababli ham ular jamiyat hayotida

muhim rol o'ynaydi. Ularni kelajakdagi potensial imkoniyatlar ham deb atashimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR{REFERENCE}:

1. K. Uilyam, O'rta G'arb psixologik assotsiatsiyasining yillik yig'ilishida taqdim etilgan "Guruh birligining ijtimoiy loafingga ta'siri", Detroit, 1981 yil.
2. D. V. Jonson va F. Jonson, "Ta'lim tsikllari: sinfda hamkorlik", Aleksandriya, Va.: Nazorat va o'quv dasturlarini ishlab chiqish assotsiatsiyasi, 1998 yil.
3. D. Tiene va A. Ingram, "Ta'lim texnologiyasidagi dolzarb masalalarni o'rganish", Nyu-York, McGraw-Hill Publication Co., 2001 yil.
4. Maxmutov M. I. Ta'limning kasbiy yo'nalishi printsiplari / Zamonaviy pedagogik nazariyava amaliyotda ta'lim tamoillari // Universitetlararo ilmiy ishlar to'plami.- Chelyabinsk, 1985.—S .52-56.
5. Kasb-hunar ta'limi ensiklopediyasi: 3 jildda/ ED. S. Ya. Ba—tisheva.-M., 1999-yil.
6. G'oziyev E. Mamedov K. Kasb psixologiyasi.-T.: O'zMU ,2003. 156-b.
7. Abduhakimovich, M. Q. (2022). MEANS OF LINKING TEXT COMPONENTS. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(6), 232-234.